

Ο πολιτικός μετασχηματισμός:

Γύρω στα 1.100 π.Χ., όταν καταλάγιασε ο αχός από τις μετακινήσεις και τις μεταναστεύσεις, οι πρώτες πόλεις κράτη είχαν αναφανεί. Με βασιλιάδες επικεφαλής οι πολλές. Με την αριστοκρατία της γης να εξουσιάζει τις άλλες. Και με έντονο το δωρικό στοιχείο στην Πελοπόννησο όπου, στα βορειοανατολικά, μόνο στην Ασίνη και στην Ερμιόνη πλειοψηφούσαν οι Δρύοπες. Οι νέες πόλεις κράτη που ξεφύτρωσαν στην περιοχή, είχαν σχεδόν όλες τις έδρες τους σε παλαιότερα μυκηναϊκά κέντρα: Άργος, Μυκήνες, Τίρυνθα, Τροιζήνα, Επίδαυρος, Κλεωνές, Φλιούντας, Σικυώνα, Κόρινθος (και η Αίγινα που εξετάστηκε στην Ιστορία της Αττικής).

Το κράτος των Αργείων ήταν το μεγαλύτερο και το πιο ισχυρό και κάποια στιγμή έφτασε να εκτείνεται ως τα Κύθηρα. Ο ανταγωνισμός τους με τη Σπάρτη έμελλε να κυριαρχήσει στα γεγονότα των κατοπινών χρόνων. Με εχθρική απέναντί τους την Κόρινθο που επρόκειτο να αναδειχθεί σε μεγάλη δύναμη μετά τον Η' π.Χ. αιώνα.

Στην κοιλάδα του Ευρώτα, δυο κράτη συνενώθηκαν κι αποτέλεσαν τη Σπάρτη. Δωριείς εγκαταστάθηκαν και στη Μεσσηνία. Η εκεί Στενύκλαρος άντεξε ως τον Η' π.Χ. αιώνα. Τεγέα, Ορχομενός και Μαντινεία αποτελούσαν το χαλαρό κοινό των Αρκάδων. Στην Ηλεία δημιουργήθηκαν τα κράτη των Ηλείων και τις Πίσας, ενώ στην Τριφυλία επέζησαν έξι ανεξάρτητες αιολικές πόλεις. Στην Αχαΐα, επιβίωναν οι δώδεκα αρχαίες ιωνικές πόλεις.

Η αποικιακή έξαρση, ο Μεσσηνιακός πόλεμος και ο ανταγωνισμός γύρω από τον έλεγχο των Ολυμπιακών αγώνων σημάδεψε τον Η' π.Χ. αιώνα, ενώ τον επόμενο αναφάνηκαν οι πρώτοι τύραννοι. Ο ανταγωνισμός Άργους και Σπάρτης έκανε να ξεσπάσει ο μεταξύ τους πόλεμος κατά τον οποίο οι Αργείοι κέρδισαν περιλαμπρή νίκη (669 π.Χ.).

Στα τέλη του ΣΤ' αιώνα π.Χ., η «χωροταξική διαίρεση» της Πελοποννήσου είχε διαμορφωθεί στις περιοχές που και σήμερα υπάρχουν: Αργολίδα, Κορινθία, Αρκαδία, Λακωνική, Μεσσηνία, Ήλιδα και Αχαΐα.

Τρεισήμισι αιώ νες γεμάτοι πολέμους:

Οι αγώνες για την απόκρουση των περσικών εισβολών και ο Πελοποννησιακός πόλεμος σημάδεψαν τον Ε΄ π.Χ. αιώνα και, στη διάρκειά τους, ανέδειξαν τη Σπάρτη σε πανελλαδικής εμβέλειας δύναμη, αντάξια της Αθήνας. Όμως, στο τέλος του αιώνα, τόσο η νικήτρια Σπάρτη όσο και η νικημένη Αθήνα βρέθηκαν αποδυναμωμένες. Μεσσήνιοι, Αργείοι και Κορίνθιοι θέλησαν να επωφεληθούν κι έδωσαν τη δυνατότητα στους Πέρσες να επιβάλουν την δική τους πολιτική στα ελληνικά πράγματα.

Η αποδυνάμωση και οι ανταγωνισμοί οδήγησαν στη νίκη του Φιλίππου Β΄ των Μακεδόνων στη Χαιρώνεια (338 π.Χ.) με συνέπεια την ερήμωση της Λακωνικής και την ανάδειξη του Φιλίππου σε ηγέτη των Ελλήνων στην εναντίον των Περσών εκστρατεία που σχεδίαζε. Η εναντίον των Μακεδόνων του Μεγάλου Αλεξάνδρου επανάσταση πνίγηκε από τον Αντίπατρο, ενώ ο στρατηλάτης νικούσε στην Ασία. Η Πελοπόννησος έγινε θέατρο σκληρών μαχών και υπέστη μεγάλες καταστροφές κατά τη διάρκεια των πολέμων ανάμεσα στους διαδόχους του Μεγάλου Αλεξάνδρου:

Ο ανταγωνισμός ανάμεσα στον Κάσσανδρο και τον Πολυσπέρχοντα (βλ. [**Πατριδογνωσία**] «**Η ιστορία της πόλης Θεσσαλονίκης**

»): Στα βήματα του πεπρωμένου) χώρισε τους Πελοποννησίους σε δυο στρατόπεδα. Οι ολιγαρχικοί πήγαν με τον Κάσσανδρο και οι δημοκρατικοί με τον Πολυσπέρχοντα που μάταια πολιορκήσε την Μεγαλόπολη (318 π.Χ.). Ο Κάσσανδρος εισέβαλε στην Πελοπόννησο, μπήκε στον Ορχομενό της Αρκαδίας, έσφαξε τους αντιπάλους εκεί κι αποχώρησε χωρίς να έχει επιτύχει κάτι ουσιαστικό. Προσεταιρίστηκε τον Αλέξανδρο, γιο του αντιπάλου του, και κυρίευσε την Κόρινθο και τη Σικυώνα, ενώ λεηλατήθηκαν Αργολίδα, Αχαΐα και Ήλιδα. Στα 307, οι δυο αντίπαλοι έδειξαν ότι τα βρήκαν με όλη την Πελοπόννησο (εκτός από τη Σπάρτη) να περιέρχεται στον Κάσσανδρο. Όμως, στα 303, στην περιοχή εισέβαλε ο Δημήτριος ο Πολιορκητής (βλ.

[**Πατριδογνωσία**]

«

Η ιστορία της πόλης Θεσσαλονίκης

»): Ο Κάσσανδρος βασιλιάς). Κυρίευσε Άργος, Επίδαυρο, Τροιζήνα κι ολόκληρη την Αρκαδία, εκτός από την Μαντινεία, πήρε με έφοδο τη Σικυώνα και την Κόρινθο και κατέλαβε όλες τις πόλεις της Αχαΐας. Σε συνέδριο στην Κόρινθο, ανακηρύχθηκε αρχιστράτηγος των Ελλήνων.

Η Αχαϊκή Συμπολιτεία (280 π.Χ.) ανέλαβε να εκδιώξει τους Μακεδόνες από την Πελοπόννησο και να καταργήσει τους τυράννους των διαφόρων πόλεων που ο στρατηγός Άρατος μπόρεσε να συνενώσει. Μεταρρυθμίσεις όμως στη Σπάρτη ανέδειξαν τους Λακεδαιμόνιους γι' άλλη μια φορά σε μεγάλη δύναμη, ανταγωνιστική της Αχαϊκής Συμπολιτείας που κατέφυγε στους Μακεδόνες, εναντίον των οποίων είχε αρχικά ιδρυθεί. Στα 221 π.Χ., Αχαιοί και Μακεδόνες νίκησαν κατά κράτος τους Σπαρτιάτες και πήραν τη Σπάρτη. Οι Μακεδόνες επανήλθαν στην Πελοπόννησο εγκαθιστώντας φρουρά στην Κόρινθο. Και με τη βοήθεια των Αχαιών, άνοιξαν πόλεμο εναντίον των Αιτωλών που είχαν συμμάχους τους Ρωμαίους.

Η ανάμιξη της Ρώμης στα ελληνικά πράγματα κατέληξε στην κατάληψη της Κορίνθου (146 π.Χ.) που σφράγισε την υποταγή των Ελλήνων στους Ρωμαίους.

Στα χρόνια των Ρωμαίων:

Η Σπάρτη και το Κοινό των Λακεδαιμονίων διατήρησαν την ελευθερία και τα προνόμιά τους στα πρώτα χρόνια της ρωμαιοκρατίας. Η λοιπή Πελοπόννησος αποτελούσε ρωμαϊκή κτήση που θέλησε να ελευθερωθεί, όταν ο Σύλλας ξεκίνησε τους πολέμους εναντίον του Μιθριδάτη στον Πόντο (88 π.Χ.). Ο Σύλλας επανέφερε την τάξη και με την ευκαιρία σύλησε την Ολυμπία και το ιερό της Επιδαύρου.

Μισό αιώνα αργότερα (31 π.Χ.), η Σπάρτη και το πια Κοινό των Ελευθερολακώνων διάλεξαν τη σωστή πλευρά στη ναυμαχία του Ακτίου ανάμεσα στον νικητή Οκταβιανό και τον ηττημένο Μάρκο Αντώνιο. Ο Οκταβιανός τους ευεργέτησε μαζί και με την Πάτρα.

Μαζί με τη Στερεά, τη Θεσσαλία, την Ήπειρο και τα Ιόνια νησιά, η Πελοπόννησος αποτέλεσε την ρωμαϊκή επαρχία της Αχαΐας με έδρα του ανθύπατου διοικητή την Κόρινθο. Σπάρτη και Κοινό Ελευθερολακώνων διατήρησαν την αυτονομία τους ως τον 7^ο μ.Χ. αιώνα.

Η κακοδιοίκηση των ανθυπάτων εξουδετέρωσε την εύνοια των αυτοκρατόρων προς κάποιες

πόλεις. Η δημιουργία ρωμαϊκών αποικιών, η λαφυραγωγία και η τοκογλυφία, μαζί με τους βαρείς φόρους, γονάτισαν τους Πελοποννήσιους. Το εμπόριο έφθινε, η αγροτική παραγωγή μειωνόταν, ο πληθυσμός ελαττωνόταν. Ο αιμοσταγής αυτοκράτορας Μάρκος Αυρήλιος Αντωνίνος Καρακάλλας (211 – 217) βρήκε καιρό, ανάμεσα στους 20.000 φόνους που του καταλογίζουν, να αποδώσει τα δικαιώματα του Ρωμαίου πολίτη σε κάθε ελεύθερο υπήκοο της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας αλλά το μέτρο ήταν αδύνατο να ανατρέψει την κατάσταση που επιδεινώθηκε με τις θεομηνίες και τις λεηλασίες βαρβαρικών φύλων:

Οι Γότθοι επέδραμαν τον 7^ο αιώνα, καταστρεπτικός σεισμός έπληξε την περιοχή στα 375, και πάλι οι Γότθοι (υπό τον Αλάριχο) εισέβαλαν στα 395. Τη χρονιά αυτή έγινε ο χωρισμός του Ρωμαϊκού κράτους σε Ανατολικό και Δυτικό. Η Πελοπόννησος κατακυρώθηκε στο Ανατολικό.

Τα βυζαντινά χρόνια:

Ως τα μέσα του 1^{ου} αιώνα, η Πελοπόννησος αποτελούσε ξεχωριστό θέμα με έδρα την Κόρινθο «μητρόπολιν πάσης Αχαΐας» και με σαράντα ακόμα πόλεις. Τον Ρωμαίο ανθύπατο διοικητή είχε αντικαταστήσει ο στρατηγός του θέματος.

Στα 727, με αφορμή την εικονομαχία που είχε ξεκινήσει ο Λέοντας Γ' ο Ίσαυρος (717 – 741) στην Κωνσταντινούπολη, ο πάπας της Ρώμης εξώθησε τους Πελοποννήσιους σε επανάσταση κατά του αυτοκράτορα. Οι κεντρικές δυνάμεις την κατέστειλαν.

Στα 748, ναυτικοί που έπιασαν στη Μονεμβασία, μετέδωσαν μολυσματική αρρώστια που κουβαλούσαν από τη Σικελία ή την Καλαβρία. Η αρρώστια μεταδόθηκε σ' ολόκληρη την Πελοπόννησο θανατηφόρα. Ο πληθυσμός αραίωσε πολύ. Ο αυτοκράτορας Κωνσταντίνος Ε' ο Κοπρώνυμος (γεννήθηκε το 718, βασιλεύσε 741 – 775) θέλησε να πυκνώσει τον πληθυσμό μεταφέροντας κι εγκαθιστώντας στην Πελοπόννησο, Σλάβους (750).

Μισό αιώνα αργότερα (805 ή 807), είχαν τόσο πληθύνει που οι εγκαταστημένοι στα ορεινά

της Πελοποννήσου (Σλάβοι Εζερίτες και Μηλιγγοί) συνεννοήθηκαν με μουσουλμάνους της Αφρικής και χτύπησαν την πλούσια Πάτρα. Αποκρούστηκαν πριν καν φθάσει βοήθεια από την Κόρινθο. Οι Πατρινοί τους κυνήγησαν στα βουνά όπου διασκορπίστηκαν. Λίγα χρόνια αργότερα, οι περισσότεροι είχαν εξελληνιστεί. Όσοι απέμειναν, αποσύρθηκαν στον Ταΰγετο (Πενταδάκτυλο, τότε). Στα 849, αρνήθηκαν να πληρώσουν φόρους. Ο στρατηγός Θεόκτιστος Βρυέννιος τους διέλυσε, ενώ ολόκληρη η Πελοπόννησος μπολιαζόταν με Έλληνες αποίκους από τη Σικελία, που δεχόταν την εισβολή Αράβων πειρατών. Οι ίδιοι Σλάβοι, Εζερίτες και Μηλιγγοί, επαναστάτησαν πάλι στα 922. Ο πρωτοσπαθάριος Κρηνίτης ο Αροτράς τους ανάγκασε να καταθέσουν τα όπλα για μια ακόμα φορά. Ήταν η τελευταία. Αυτόνομη σλαβική κίνηση δεν επιχειρήθηκε ξανά στην Πελοπόννησο.

Νωρίτερα, στα 875, έξω από την Κόρινθο, ο ναύαρχος Νικήτας Ωρούφας νίκησε τους Αραβες επιδρομείς.

Από τα μέσα του ΙΑ' αιώνα κι έπειτα, η Πελοπόννησος, μαζί με άλλες περιοχές, συναποτελούσε το θέμα της Ελλάδος με συνήθη έδρα την Κόρινθο. Ο διοικητής πια ήταν δούκας.

Η Κόρινθος είχε εξελιχθεί σε μια από τις τρεις πιο ανθηρές πόλεις της Νότιας Ελλάδας, κέντρο εμπορίου αλλά και μεταξουργίας που συναγωνιζόταν την Πάτρα και την Θήβα. Βενετσιάνοι, Γενοβέζοι, Πισάτες, Αμαλφίνοι (από την ανθηρή πόλη Αμάλφη της Νότιας Ιταλίας, στην περιοχή του Σαλέρνο), Εβραίοι και άλλοι συνωθούνταν εκεί. Από τον ΙΒ' αιώνα, απέκτησαν και ιδιαίτερα προνόμια.

Η Πάτρα είχε αναδειχθεί σε ακμαίο εμπορικό και βιομηχανικό κέντρο. Ανθούσαν ακόμη οι παλαιότερες πόλεις Άργος και Ναύπλιο και οι νεότερες Μονεμβασιά, Λακεδαιμονία (η αρχαία Σπάρτη), Βοστίτσα (σημερινό Αίγιο), Αρκαδία (σημερινή Κυπαρισσία), Μεθώνη, Κορώνη, Καλαμάτα, Ναβαρίνο και άλλες, μικρότερες.

Στα 1147 όμως, η Κόρινθος υπέστη μεγάλες καταστροφές και λεηλασίες από τους Νορμανδούς του Ρογήρου Β'. Η βιομηχανία της καταστράφηκε. Οι Βενετσιάνοι έμποροι κέρδισαν μεγάλα προνόμια το 1199 κι έδωσαν νέα ώθηση στην οικονομία της πόλης όπως και των Πάτρας, Μεθώνης, Άργους και Ναυπλίου.

Στα χρόνια αυτά (ΙΒ' αιώνας), πάνω από το λιμάνι του Κατάκωλου της Ηλείας, είχε υψωθεί πανίσχυρο φρούριο, ο Ποντικός (σήμερα Ποντικόκαστρο). Στο οροπέδιο της περιοχής, από το 1000 ακόμα, ανθούσε η μεσαιωνική πόλη Ωλένη. Χειρόγραφο του ΙΒ' αιώνα αναφέρει ότι Ποντικός και Ωλένη υπάγονταν στον Μωρέα. Δυο αιώνες αργότερα, στο «Χρονικό του Μωρέως», ως Μωρέας προσδιοριζόταν ευρύτερη της Ηλείας περιοχή αλλά όχι ολόκληρη η Πελοπόννησος. Οι Φράγκοι πήραν το όνομα Μωρέας και βάφτισαν με αυτό όλη την Πελοπόννησο. Στα πρώτα χρόνια της τουρκοκρατίας, ο όρος αυτός καθιερώθηκε. Είναι ο Μοριάς, από τη λέξη «μορία» (μουριά), όπως απέδειξε ο Γ.Ν. Χατζιδάκις (=ο τόπος όπου φυτρώνουν πολλές μουριές).

(Έθνος της Κυριακής, 2001 – 2002) (τελευταία επεξεργασία, 9.5.2011)